

Ulaş Başar Gezgin: Vartan İhmalyan'ın Yaşamı ve Türkiye Komünist Parti Tarihi

Posted on 15/07/2017

Vartan İhmalyan'ın adına ilk kez yıllar önce internette kaynak tararken rastlamıştım. Hayatın onu bir oraya bir buraya savuruşunu görmüş; yaşamının ana hatlarını şaşkınlık ve kahkahayla arkadaşlarımla paylaşmıştım.

Yıllar sonra İstanbul'da Yunan Konsoloslugu'nda kardeşi Jak İhmalyan'ın (1922-1978) resim sergisine gitmiştim. Sürgündeki kardeşlerin Türkiyeli sanatseverlerle sonunda on yıllar sonra buluşabildiği nadir anlardandı. Bu sergi, 'Jak İhmalyan: Sürgünde Bir Ressam' adlı kitaba dayanıyordu (hazırlayan, Mayda Saris, Birzamanlar Yayıncılık). Sonunda geçenlerde Vartan İhmalyan'ın yaşam öyküsünü okuma fırsatı buldum.

Yaşam öyküsünün ana hatları

Kitabın önsözlerini Vedat Türkali ve Mete Tunçay yazmışlar. 1913 doğumlu olan İhmalyan 20 yaşında TKP'ye giriyor. Kapital'i İngilizcesinden okuyor. Mimarlık öğrenimini yarıda bırakıyor, askere alınıyor. Daha sonra mühendislik okuyup diplomasını alıyor. İlk kez 1944'te yakalanıyor. 1946'da bir daha...

Bu tutukluluk dönemlerinden sonra Türkiye'yi terk etmeye karar veriyor. 1948'de Sovyet Ermenistanı'na gitmek üzere Fransa'ya gidiyor; ancak bürokratik engeller nedeniyle 8 yıl Fransa'da yaşamak zorunda kalıyor. 1956'da TKP tarafından radyoda çalışmak üzere Macaristan'a gönderilir. Burada Budapeşte Radyosu'nun Türkçe bölümünde çalışacaktır. Kendi anlatımıyla Macaristan'da karşı-devrim olunca önce Prag'a oradan Nazım Hikmet

aracılığıyla Varşova'ya geçecektir. Bir süre sonra Prag Radyosu'nun Türkçe servisi kapanır. Bu kez Türkçe servisi olan bir başka radyoda çalışacaktır: Pekin Radyosu'nda! Burada Nazım Hikmet'in Jokond ile Si-Ya-U'sundaki Si-Ya-U'yla tanışacaktır. Çin-Sovyet anlaşmazlığında bu görevi bırakıp Moskova'ya geçmek zorunda olacaktır. Bundan sonraki yıllarda TKP'nin üst kadrolarındaki tarihsel gelişmeleri (özellikle Nazım Hikmet'in dışlanması) kaydederek çok önemli bir katkı sağlamış olacaktır. Kitabın bu bölümü, Türkiye solunun en büyük eksiğinin liderlik olduğunu gösteriyor. Yalnızca Türkiye solu değil tüm dünya soluna sağlam liderlik gerek. Sovyetler'i çökerten de liderler olmadı mı...

Vartan İhmalyan'ın yıllar içinde Türkiye'de masalları yayınlanacak; kendisi, masalcı İhmal Amca olarak tanınacaktır. 1987'de Moskova'da ölür. Anılarını yayına hazırlama görevi, Mete Tunçay'a verilir. Bu anı kitabını yazma nedeni için ise şöyle der:

"Benim ödevim, bir komünist olarak, gerçekleri söylemek, gençliği uyarmak, her Komünisti salt Komünist olduğu için ülküleştirmemesini salık vermektir." (s.8)

"İstiyorum ki, gençlik, geleceğin kurucusu, insanlığın umudu saydığım sağduyulu gençlik, komünistleri ülküleştirmesin. Çünkü komünistler arasında çok iyi, çok doğru, çok onurlu kişiler bulunduğu gibi, çok onursuz, çok kötü, anayurdunu satan insanlar da vardır. Ve böyle kişiler hele partilerin doruk yerlerinde bulunurlarsa, vay o partilerin başına!" (s.171-172)

Çocukluk ve ergenlik

1913 Konya doğumlu olan yazar 1915'ten tanıdıklar aracılığıyla kılıpayı kurtuluyor. Aynı trene bindirilenlerin çoğu bir daha dönemiyor. Babası, Vartan İhmalyan'ın kardeşine, öldürülen yazar kuzeninin adını veriyor: Jak. 1915 sonrasında çiftliklerine el konulup mülksüzleştirilirler.

Yazar 6 yaşındayken İstanbul'a göçüyorlar. Babası, iskelelerde işportacı. İhmal Amca'nın ilk işi, aile dostları olan Rum terzinin yanında çıraklıktır. Terzi veremden ölünce işsiz kalacaktır. Amca'nın ailesi çok yoksuldur. Çoğu öğünler zeytin-ekmekle geçştirilir, o da her bir zeytin tanesinden azar azar ısırık alınarak. İhmalyan'ın da her ergen gibi okul maceraları olacaktır. Dikkat çeken noktalardan biri ise, daha lise sıralarında bile daha sonra yayınlanacak kadar güzel masallar yazmasıdır. Diğer bir deyişle, daha lise yıllarından masalcı olacağı bellidir. Daha ilkokulda Türkçe dersinde yoksul çocukları kayıran bir kompozisyon yazdığına göre, "komünist olacağı da önceden belliydi" denebilir belki...

Parti üyeliği, askerlik, okul

1933'te TKP'ye girişi de Nazım Hikmet'le tanışması da sınıf arkadaşı Rasih Güran aracılığıyla olur. Arkadaşı, Nazım'ın yeğenidir. Nazım Hikmet'le 1956'da yeniden görüşecek, onun ölümüne dek çok yakın olacaklardır. İhmalyan, mimarlığı kazanır; ancak babası işsiz kalınca okuyamaz, işe girmek zorunda kalır.

Daha sonra askere alınır. O dönem gayrimüslimler subay yapılmadığı için er olarak askerlik yapar. Askerde bir Ermeni ırkçısıyla (Nazi ırkçısı) tanışması dikkat çekici (s.49).

Askerden sonra Robert Kolej'in mühendislik bölümüne yazılır, zengin bir akrabasının yardımıyla harcını ödeyip geçimini sağlar. 2. Paylaşım Savaşı başlayınca tekrar askere alınır, nice badireler atlatır. Terhis olur, mühendislik okumaya devam eder. İhmalyan'ın dediğine göre edebiyat yerine mimarlık-mühendislik okumasının nedeni, böylece daha yüksek maaşlar alıp TKP'ye daha fazla para yardımı yapabileceği olmasıdır. Bir daha askere alırlar onu ve değişik yaşlardan gayrimüslimleri. Onlara taş kırırırlar. Sonsuza kadar burada (Denizli köyleri) tutulacaklarını söylerler. Neyse ki sonunda sağ salim terhis edilir, okuluna döner. Fakat bu kez Varlık Vergisi çıkar. İhmalyan ailesine kesilen vergi, ödenebilir değildir. Neyse ki yardıma Rasih Güran'la eşi yetişir. Böylece baba Garbis İhmalyan, Aşkale'ye

sürölmekten kurtulur.

Vartan İhmalyan, okuluna döner; ancak bu kez de önce kardeşi, sonra kendisi yakalanır. 1944'te büyük badireler atlatarak mühendis olarak mezun olur ve asistanlık ve öğretmenlik yapmaya başlar. Daha sonra bir şirkette çalışmaya başlar. 1946'da kardeşiyle birlikte yeniden yakalanır. Bir süre sonra çıkar; 1948'de baskılara dayanamayarak Türkiye'den ayrılır.

Fransa yılları

İhmalyan, Fransa'daki Taşnakları sağcı olarak değerlendiriyor. Askerde ırkçı Nazi bir Ermeni'yle karşılaşması gibi burada Nazilere çalışmış bir Edirne Ermenisiyle karşılaşılıyor. Demek ki tarih ak ve karadan oluşmuyor; ara tonlar da var. Yine bu bağlamda, kitaptaki Amerikan tipi beyin yıkama örneği (s.109-112) not edilebilir. Küçük bir çocuğun nasıl Amerikan'dan daha Amerikalı yapıldığı ibretlik bir öykü.

Fransa'da uzun yıllar sol harekette yer alır. Sovyet büyükelçiliğine sık sık gitmesi ve kardeşi dolayısıyla Fransız gizli servisinin dikkatini çeker. Çağırır, sorgularlar. Demokrasi, görüntüdedir elbette. Sovyet büyükelçiliğine gitmek sorgulamak için tek başına bir neden sayılır. Bu süreçte yurtdışındaki TKP'lilerle tanışır ve onlar tarafından radyoda çalışmak üzere Budapeşte'ye gönderilir. İhmalyan'ın Fransa'da geçen 8 yılı (1948-1956) bu açıdan soru işareti doğurur. Bu 8 yıl sanki partiden kopmuş gibi bir izlenim veriyor. Fransa'dan ayrılırken, maddi durumu çok iyi. Yine her şeyi bırakıp partinin talimatıyla başka bir maceraya koşuyor. Aslında bu kadar oturmuş sisteme sahip bir üyeyi oradan çekip başka bir yere savurmanın mantığının da sorgulanması gerekiyor. Ayrılırken, işin içine maddi çıkar girdiği için çirkinleşen Fransız komünistini de not etmeli.

Macaristan-Polonya-Çin-Rusya

Budapeşte’de Sertel’li radyo günleri kısa sürecektir. Stalin’in ölümünden sonra Macaristan’da toplu tüfekli bir iç savaş patlak verir. Budapeşte’yi güçlkle terkedip Varşova’ya geçerler. İhmalyan burada sık sık Nazım Hikmet’le görüşecektir. Bir de sürpriz vardır: Yıllar sonra ilk kez kardeşi Jak’la görüşüp eşi ve çocuğuyla tanışacaktır. İhmalyan, Polonya’da radyo dolayısıyla öyle çok gezecektir ki, sonunda Polonya en iyi bildiği ülke olur. Varşova radyosu kapanınca, Nazım’ın verdiği talimatla bu kez yolu Pekin Radyosu’na düşer.

Çin’de ilk bir ay hayranlıkla ülkeyi gezerler. Çin-Sovyet ayrışması, bu hayranlığı sıfırlayacaktır:

“(…) Çinli politika adamlarının sonradan sapıtacaklarını, Şili’deki Pinoşe rejimini, Angola’nın kurtuluş savaşına karşı savaş açanları, Rodezya’lı ırkçıları desteklemeye kadar ileri gideceklerini, bir zamanlar savaşı kazanmalarına o kadar yardım ettikleri Vietnam’a karşı cephe alacaklarını, dünyada gerginliğin gevşetilmesine karşı duracaklarını, Sovyetlerle ve sosyalist kampla aralarını açma gibi bir tutuma düşeceklerini hiç aklımızdan geçirmemiştik.” (s.168)

İhmalyan, Çin’le ilgili ilk izlenimlerinde şaşkırtıcı bir sınıfsal duruma dikkat çeker:

“Çin yönetiminin, eski yerli zenginleri ulusal işletmelere ortak yaptığını öğrendik. Böylece, bunların mallarına mülklerine pek dokunulmamıştı. Paraları bankada yatıyor, devlet bu paraları kullanıyor, kendilerine de faiz veriyordu. Sosyalizm koşullarında bu hoşgörü şaşkırtmıştı bizleri, çünkü Sovyetler Birliği’nde devrimden biraz sonra, büyük toprak ağalarının toprakları, fabrikatörlerin fabrikaları ellerinden alınıp devletleştirilmişti.” (s.169)

Çin Radyosu’na Jak-Vartan kardeşler çeşitli yenilikler getirirler: Karagöz-Hacivat oyunu gibi! İhmalyan’ın Çinlilerle ilgili değerlendirmesi de not edilesidir:

“Evet, çok çalışkan, çok yetenekli, çok becerikli bir ulus Çinliler, ama o derece tehlikeli, dünyanın başına belâ olabilecek bir ulus; yöneticileri yüzünden.” (s.171)

Vartan İhmalyan, 1959 gibi bir yılda Çin’de. Bu, eşsiz bir tarihsel tanıklık. Emi Siao’yla (Si-Ya-U) da burada tanışır, sık sık görüşürler. İhmalyanlar Sovyetlerin gönderdiği yoldaşlar olarak görülürler; birçok Avrupa ülkesinden de Çin’e destek için radyocular gelmiştir. Ancak dostluk kısa sürer. Çin ile Sovyetlerin arası açılır. İhmalyan’ın duyduğuna göre, Çin, Sovyetlerden toprak istemiştir. Radyoda Sovyetleri kınayan bildiriye okumaktansa ilk istifa edenler, İspanyol yoldaşlar olur. Bir süre sonra (1961’de), İhmalyan ve ekibi de Moskova’ya geçer.

Bundan sonra İhmalyan ve ailesi pek fazla kıpırdamayacaktır. Yaş 48 olmuştur. 1961’den 1987’deki ölümüne kadar Moskova’da kalır. Annesiyle babasını da getirtir. Sosyalist toplum, insancıl, yaşanılabilir toplumdur. Ancak böyle bir toplumda bile düşük bir oranda olmakla birlikte kötü insanlar (örneğin, hırsız, katil, dolandırıcı, rüşvetçi vb.) olabileceğini söyler, okuru uyarır (s.190).

TKP’deki diğer Ermeniler

TKP’ye bağlı oldukları birimde bir Ermeni daha vardır: Aram Pehlivanyan. Daha sonra Ahmet Saydan kod adıyla TKP Merkez Komite’de yer alacak Pehlivanyan’la o zamanlardan beri anlaşmazlıkları vardır. İhmalyan, onun kişiliğindeki zaafılara dikkat çeker; gençlik yıllarında bir gün Hitler’i övdüğünü söyler. Daha sonra arkadaşlarını ele verdiğini de belirtir. İhmalyan’a göre, Pehlivanyan, TKP’lilere yağ çeke çeke Merkez Komite’ye kadar yükselir. TKP lideri İsmail Bilen’in kendisiyle ilgili bitmez övgüleri de, İhmalyan’a göre, Pehlivanyan’ın dalkavukluğundan ileri gelir (s.181). Sonradan Pehlivanyan’ın İhmalyan’ın Çin’den Almanya’ya kaydırılmasına engel olduğu ortaya çıkar (s.193). İhmalyan’ın aktardığı kadarıyla, Pehlivanyan’a göre, Nazım Hikmet’in Merkez Komite’ye alınmamasının nedeni,

şair olması ve siyasetten anlamaması (s.200). Oysa İhmalyan, Nazım'ın şiirlerinin birçok insanı komünizme ve Parti'ye götürdüğünü anımsatıyor haklı olarak.

Diğer bir TKP'li Ermeni olan Barkev Şamikyan'ı kendini beğenmiş buluyor İhmalyan (s.133). Bir diğer TKP'li Ermeni olan Hayk Açıkgöz'ü ise kardeşi kadar çok seviyor. Bir de TKP'nin daha sonra tasfiye edilecek olan Moskova grubunda iki Rum komüniste rastlanır: Niko Asimov (Büyük Niko) ve A. Senkiyeviç (Küçük Niko).

Liderlik ve parti eleştirisi

Pehlivanyan'a ek olarak bir diğer megaloman, İhmalyan'a göre partinin genel sekreteri İsmail Bilen'dir. Yalan söylediğine de tanık olur (s.153). Kendisinin putlaştırılması için her yolu denemektedir (s.136). Daha sonra da abartmalarını görür. 6-7 Eylül'ü ilerici bir halk hareketi olarak görmektedir Bilen. İlgili broşürde, azınlıklar, yabancı olarak görülüp 6-7 Eylül saldırganları şirin gösterilmeye çalışılır. Ayrıca, İhmalyan'dan Nazım'a Lenin Ödülü verilmesini engelleyenin İsmail Bilen olduğunu öğreniriz (s.202). İhmalyan, Bilen'in Nazım'ın cenazesinde güldüğünü söylüyor. Bunun gerekçesinin en önemli rakibinden kurtulması olduğunu belirtiyor. (s.206) Nazım'ın Merkez Komite'den çıkartılmasını Münevver'in Nazım'ı Bilen'e şikayet etmesine bağlıyor. (s.207)

İhmalyan'ın TKP'yle ilgili eleştirilerinin çoğunda haklı olduğu anlaşılıyor. Reşat Fuat ile Şefik Hüsnü'ye, ölümlerinden sonra TKP MK tarafından her türlü kara çalınıyor. İhmalyan'ın tarif ettiği MK toplantısında, çoğunluk bu kara çalmalara karşı olsa da, sonuç değişmiyor:

“Acı gerçek şu ki, TKP'nin tarihi, doğuşundan bugüne dek, tepedekiler arasında iktidar kavgası olagelmıştır. (...) Bu yüzden de dünyadaki komünist partilerin hepsi de az çok birşeyler yapmışken TKP hiç bir şey yapmamış, üstelik spontane (kendiliğinden) grev eylemlerini bile kendisine mal etmiş, tepede hep iktidar kavgalarıyla uğraşagelmıştır.”

(s.197)

Bu yorum, özellikle TKP davalarında ödenen bedeller düşünüldüğünde ve bedel ödeyenler açısından ağır gelebilir. Ancak, İ. Bilen dönemi için geçerli olduğuna herhalde birçokları katılacaktır.

İhmalyan, İ. Bilen'le ilgili TKP yayın organlarında çıkan övgüler konusunda çok haklı. Bu övgülerin bir dökümü insanı kara kara güldürüp düşündürüyor (bkz. s.287-290). Bütün bunları okuyunca, "Türkiye'nin verilecek sadakası varmış, TKP iyi ki iktidarı alamamış" diyesi geliyor insanın. Yunus balıklarının içine bildiri doldurup ileten bir lider olarak efsaneleştirilen TKP önderliği (s.288), herhalde Türkiye'ye aydınlık falan getirmeyecekti. Hakkında çıkarılan bu ve benzeri bir yalan dolan efsaneye ses çıkarmaması, kişiliği ve iktidar tahayyülü hakkında yeterince bilgi veriyor.

İlerici 6-7 Eylül, Devrimci Türkeş, faşist olmayan 12 Eylül

İlerleyen sayfalarda, SBKP'nin Türkiye ile ilgili çözümlerinin neden hatalı olduğuyula ilgili bir fikir ediniyoruz: Yurttan onyıllardır uzakta olan Bilen'in tartışılmaz yorumları. Bu yorumlar ki, yalnızca 6-7 Eylül'ü tahrif etmekle kalmıyor; 27 Mayıs'ta Türkeş'i, siyasi görüşleri o zaman bile bilinmesine karşın devrimci, ilerici bile sayabiliyor! (s.218-219) Tartışılmaz liderlerin olduğu yerde yanlışlar tavan yapıyor. Aynı tapıcı düşünce, TKP'yi ENOSİS'i savunmaya götürüyor (s.228). Bu ve benzeri eleştirileri sağ bir isim yapsa da haklı olacaktı. TKP'nin işleyişiyle ilgili binbir soruna karşın İhmalyan'ın yine de komünist düşünce ve yaşantıya bağlı kalması övgüye değer. Niceleri, partilerini/örgütlerini eleştirmekle kalmayıp sol dışına savruldu. Bu durum, neyse ki İhmalyan için geçerli değil.

İhmalyan'ın belirtmediği ya da farkında olmadığı bir gerçek de şu: Tüm yönetici kadronun yurtdışında olması, TKP'yi Türkiye'deki gerçeklikten koparıyor. Oysa karma bir kadro

oluşturulmalıydı. Dahası, TKP'nin yurtdışı etkinliklerine bakılırsa, kitle partisi olmaktan ziyade dar kadrocu bir kültür hareketi izlenimi veriyor. Bu, tam da Türkiye'deki egemen sınıfların işine gelecek bir örgütlenme tarzı. Egemen sınıfların gerçek devrimci muhalefetin hantal TKP'ye akmasından hoşnut olacağını ileri sürebiliriz; çünkü egemen sınıflara tehdit oluşturacak ne donanıma ne de kitlesel güce sahipler. TKP'nin 12 Eylül'ün faşizm olmadığına dair bu kadar çok mürekkep tüketmesi de ironik. Bu bağlamda, TKP'den, diğer KP'lerin tersine, uluslararası çapta kuramcı çıkmaması şaşırtmıyor.

TKP'nin Sibirya'ya sürdüğü Türk devrimciler

Kitaba bakılırsa, ilk bakışta sanıldığıının ve duygusal değerlendirmelerin tersine, TKP'nin kirli bir tarihi var. Onca zulüm gören, hatta öldürülen üyesinin varlığına karşın bu böyle. TKP'nin kurucularından biri olan Hacıoğlu Salih'in İ. Bilen'in eliyle Sibirya'ya sürgüne gönderilmesi ve orada ölmesi, bu kirli sayfalardan biri. Eşi Sabiha Sümbül yıllar sonra sağsalim Moskova'ya döndüğünde gerçek ortaya çıkıyor (s.245-252). İ. Bilen, hakların ve saygınlığın iadesinde oralı olmuyor; durumdan o zamana kadar haberi olmayan Nazım Hikmet devreye girip yardımcı oluyor ve bu haberdar olmamaktan gelen üzüntüyle 'Hacıoğlu Salih' şiirini yazıyor.

Bir diğer örnekte, İ. Bilen'in raporuyla 'Türk casusu' denerek Sibirya'ya sürgüne gönderilen emektar TKP'li Şükrü Baba - ki kendisi 1923'ten beri TKP'li, Nazım Hikmet'in kendi canını ortaya koymasıyla kurtarılıyor ve hakları ve saygınlığı iade ediliyor. (s.276) Kafkas Bolşevik tarihinde büyük rolü olan, bütün Kafkas Bolşevik liderleriyle silah arkadaşlığı yapmış Süleyman Nuri'nin 'Türk casusu' ilan edilmesi (neyse ki SBKP buna inanmıyor; ama ya inansaydı...) yine İ. Bilen liderliğindeki TKP'nin bir diğer suçu. Bütün bu örneklerde Bilen, TKP lideri olmaya aday isimleri böylece ortadan kaldırmış oluyor.

Nazım Hikmet

“Keşke Nazım Hikmet liderliği alabilseydi” diyesi geliyor insanın; böyle bir liderle parti uçuşa geçerdi. Ama İ.Bilen’in buna izin vermeyeceği başından belli. TKP’nin Nazım Hikmet’e yaptığı onca kötülüğe karşın, yine de onun yeni üye kazanmak için kullanılması hem etik değil hem de ikiyüzlüce...

İhmalyan, son zamanlarında iyice yakınlaştığı, anne böreği yemeğe sık sık çağırdığı Nazım’ın ölümüne çok üzülüyor. Kitapta uzun uzun anılarına yer veriyor. Dediğine bakılırsa, Nazım Hikmet’in ölümünden sonra Sovyetler’de bir gemiye adı verilmiş. Gemi, Boğazlardan geçirilmiş. (s.209)

Başka bir anısına göre:

Taksi şoförü sorar: Türk müsünüz? Nazım Hikmet’i tanıyor musunuz?

(...)

Sonra şoför bir Nazım şiiri okur. (s.211-212)

Tarihin çatallanması: Manchester Manchester

İhmalyan’ın Manchester’da yaşayan ve çocuksuz olan tüccar dayısı, kendisi Fransa’da bulunduğu sırada ona tüm mirasını bırakmayı ve işin başına geçmesini önerecektir. Oysa İhmalyan ‘inanmış bir komünist’ olarak bunu reddeder. O kendini Sovyetlerin (özellikle de Sovyet Ermenistanı’nın) kalkınmasına adamayı kafasına koymuştur. Aslında, bu kadar keskin olması da gerekmezdi. Fabrika sahibi Engels örneği (üstelik fabrikası da Manchester’daydı!) ve kıdemli muhasebeci Asım Bezirci örneği gibi örnekler düşünüldüğünde, bu miras, işçi

sınıfının yararı için kullanılabilirdi. Kitapta zaten İhmalyan, neden öğretmen olmayıp mimar-mühendis olduğu sorusunu, “partiye daha çok para gönderebilmek için” diye yanıtlamamış mıydı? Üstelik Lübnan’da Lübnan Komünist Partisi’ne yardım yapan zenginler olduğunu söylemiyor muydu? Dolayısıyla, partiye daha çok maddi destek sağlayabilecekti. İlerleyen yıllarda, bu Manchester işi için, bir Sovyet yurttaşı, kendisine “ben olsam kabul ederdim” diyerek, İhmalyan’ın zihnindeki olumlu Sovyet yurttaşı imgesini tuzla buz eder. Bu yurttaşın gerekçesi ise, elbette burada tartışıldan farklı olarak, maddi çıkar.

İhmalyan’ın kalıpyargıları

Öte yandan, kitapta birtakım sorunlu parçaların olduğunu da not edelim: Örneğin, metinde İhmalyan’ın milletlerle ilgili kalıpyargılarını gözlemliyoruz ve bunlar herhangi bir bilimsel temele dayanmıyor: Fransızlar için trafik polislerinin davranışlarından hareketle “esprili insanlar” (s.119) ve İngilizler için hamalların davranışlarına dayanarak soylu millet diyor (s.121). Soyluluğun tersi olarak Çingeneleleri anıp onları aşağılıyor: “Meğer İngiliz hamalı, müşterinin yanında beklemeyi çingenelik sayar, bunu onuruna yediremezmiş.” (s.121) Burada andıkları, bir ulusu nitelemek yerine meslek kurallarına karşılık geliyor olabilir. İhmalyan bunu gözden kaçırmış. Bunun dışında, yazarın inkarcı bir ismi yakın arkadaş olarak anması da dikkat çekici (s.26). Daha sonra (s.295-296) bu kişiyle yakın arkadaş olmalarının bu kişinin kendilerine iyilik yapmasından kaynaklandığını öğreniyoruz. Yine de sıkıntılı bir durum.

Son olarak, iki ufak nokta göze çarpıyor: Sayfa 213’te İhmalyan, ‘iç savaş’ için Rusça/Azerice çevirisiyle, ‘vatandaş savaşı’ demiş. Editörün gözünden kaçmış olabilir. Sayfa 304’te ufak bir hata var gibi: Rektör değil lektör olacak.

Sonuç

Kitap, önemli tarihsel dönemlere tanıklık etmiş bir ismin ürünü olduğu için önerilir. Parti ve liderlik eleştirisi konusunda belki başka kaynaklarla birlikte okunsa daha iyi olur. Böylece, buradaki eleştirilerin geçerliliği noktasında daha çok yol kat edilir. Solcuların hatıratları, solun “yasal” siyaset dışına itilmesi nedeniyle karanlıkta kalmış tarihini aydınlatıp ders çıkarmak için de önemli, geçmiş dönemlerin sol profilini daha yakından tanıyabilmek açısından da... İki nedenle de kitabı öneriyoruz. (UBG/HK)

Kaynak: İhmalyan, Vartan (1989). Bir Yaşam Öyküsü. İstanbul: Cem Yay.

Kaynak: bianet.org